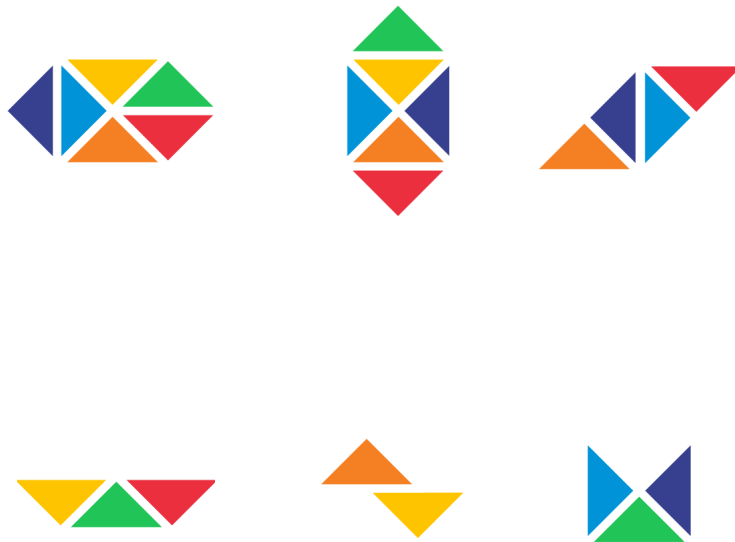

Wonen en leven in het woonzorgcentrum in zes rollen

*Melanie Demaerschalk
Lise Switsers*

Wonen en leven in het woonzorgcentrum in zes rollen

Melanie Demaerschalk
Lise Switsers

VOORWOORD

Dit werkboek richt zich tot iedereen die concreet wil nadenken over de kwaliteit van wonen en leven in het woonzorgcentrum. Het licht de huidige animatiefunctie toe aan de hand van een nieuw kader, dat wonen en leven op de voorgrond plaatst. In wat volgt spreken we dan ook resoluut over 'wonen en leven' in plaats van over de 'animator' en 'animatie'. We beschrijven zaken die de begeleider wonen en leven vandaag doet of kan doen om de kwaliteit van wonen en leven bij de bewoners te bevorderen, en worden de verschillende rollen die de begeleider wonen en leven kan opnemen, toegelicht.

Dit werkboek met bijhorende visie werd ontwikkeld in de stuurgroep animatie VVSG^{1,2}. Het bouwt verder op de beleidsaanbevelingen omtrent de animatiefunctie³, die op hun beurt voortvloeiden uit een uitgebreide consultatie van animatoren en hun leidinggevend, directies, experts, stakeholders,... De beleidsaanbevelingen werden doorsproken met en zijn gedragen door de vier koepelorganisaties van woonzorgcentra: Zorgnet-Icuro, Ferubel, Vlozo en VVSG. Hiernaast werd ook een website ontwikkeld waarop je aanvullende instrumenten, extra informatie en inspirerende praktijken kan vinden: www.woonleefwijzer.be

HET BELANG VAN WONEN EN LEVEN

Uit onderzoek⁴ blijkt dat de kwaliteit van wonen en leven van bewoners door heel wat factoren bepaald wordt. Kwaliteit van de zorg is er slechts één van. WZC-gebonden-factoren zoals de sociale en fysieke omgeving, de cultuur van het WZC, psychologische ondersteuning, ... en bewoners-gebonden-factoren zoals de betekenisvolle tijdsinvulling van bewoners en levensstijl zijn minstens even belangrijk. Ook het belang van participatie of de mate waarin je zelf het gevoel hebt dat je controle of medezeggenschap hebt over je eigen omgeving wordt bevestigd. Het woonzorgcentrum moet een plek zijn waarin mensen met uiteenlopende waarden en verwachtingen hun plek kunnen vinden.

Alle medewerkers van het WZC dragen, via een of meerdere van deze factoren, bij aan een grotere kwaliteit van wonen en leven van bewoners. Het start bij een basishouding die de bewoner voluit als persoon erkent en in zijn waarde laat. Verscheidene factoren (onder meer 'betekenisvolle tijdsbesteding' en 'participatie') bevinden zich in de kern van de opdracht van de begeleider wonen en leven. Vanuit de sector klinkt luid dat er een sterke nood is en blijft aan **de begeleider wonen en leven**, iemand die vanuit de eigen specifieke discipline, de kwaliteit van wonen en leven van de bewoners behartigt.

1 Uitgebreid met Patrick Verhaest (Expertisecentrum Dementie Vlaanderen vzw & CVO VSPW Mol), Hilde Verschraege (CVO VSPW Gent) en Annemie Vanden Bussche (CAIROS)
2 Dit werkboek werd uitgewerkt in het kader van een convenant van VVSG met de Vlaams overheid aangaande wonen en leven in het woonzorgcentrum.
3 We verwijzen hiervoor naar het rapport *Wonen en leven in het WZC morgen. Beleidsaanbevelingen*. Brussel: Zorgnet-Icuro.

4 Van Malderen, L., De Vriendt, P., Mets, T. et al. (2016) *Active ageing within the nursing home: a study in Flanders, Belgium*. Eur. J. Ageing 13:219.

De begeleider wonen en leven

Keuze voor een specialistische functie: de begeleider wonen en leven

De begeleider wonen en leven heeft in essentie tot opdracht **de bewoner en zijn omgeving te begeleiden bij het uitbouwen van een leven in de nieuwe woon- en leefcontext**. De begeleider wonen en leven werkt hierbij vanuit de waarden, verwachtingen, mogelijkheden en competenties van de bewoner zelf. Ondanks de grote kwetsbaarheid helpt de begeleider wonen en leven de bewoner de regie over het eigen leven te behouden. Hij⁵ neemt concrete initiatieven die de kwaliteit van het wonen en leven in het WZC bevorderen. Dit gebeurt vanuit een sterke aansluiting bij de bewoners. De begeleider wonen en leven creëert een omgeving die zinvolle en verrijkende gebeurtenissen mogelijk maakt.

Daarmee werkt hij niet enkel versterkend, maar ook verbindend: verbinding van de bewoner met zichzelf, met zijn of haar persoonlijk relationeel netwerk, met de hulpverlening of met anderen in het nieuwe netwerk van de bewoner.

Het werk van de begeleider wonen en leven situeert zich op verschillende vlakken en niveaus, zowel binnen als buiten het WZC. Hij werkt via grotere projecten, maar ook met het dagelijkse en het kleine, in constante dialoog met medewerkers uit andere disciplines en mensen uit het sociale netwerk van de bewoner. De begeleider wonen en leven heeft bij uitstek specifieke (agogische) talenten: hij begeleidt de bewoner naar een zo bevredigend mogelijke situatie, met een zo hoog mogelijke kwaliteit van wonen en leven. Op die manier draagt hij bij aan een zinvol leven van de bewoner.

De term 'animator' en 'animatie' dekt de bovenstaande lading onvoldoende. Bovendien hebben deze termen ongewenste connotaties met animatieberoepen in andere sectoren. Een verandering van naam dringt zich dan ook meer dan ooit op. Samen met het werkveld gaat de voorkeur naar de term 'begeleider wonen en leven'.

De naam begeleider wonen en leven:

- Geeft mogelijkheid tot verschillende invullingen van de functie;
- Maakt een duidelijk onderscheid met therapeutisch georiënteerde functies;
- Creëert een heldere functiebenaming die eenduidig is voor alle betrokkenen;
- Zorgt voor erkenning van de waarde van de functie.

Verschillende manieren en bijgevolg verschillende rollen

Wonen en leven versterken, kan op verschillende manieren. We symboliseren deze verschillende manieren door over rollen te spreken, over keuzes en over de inzet van talenten en middelen. Zoals iedereen in het leven verschillende rollen opneemt: de rol van broer/zus/vader/moeder, je professionele rol, de rol van vriend/vriendin, rollen in het verenigingsleven (denk maar aan de penningmeester, de leden van de ouderaad, oud-leiding bij een jeugdvereniging, voetballer, scheidsrechter, ...), ... hebben we ook voor de begeleider wonen en leven rollen uitgewerkt. Om het wat visueel te maken, zien we de rollen als hoeden die je op of af kan zetten, naargelang de situatie, noden van de bewoners, de visie van het WZC en je talenten als begeleider wonen en leven. De belangrijkste rollen zijn mentor, livingbegeleider, activiteitenbegeleider, buurtbetrekkende, cultuurcoach en tot slot referentiepersoon wonen en leven.

⁵ Voor de leesbaarheid wordt in de rest van de tekst enkel 'hij' gebruikt om naar de begeleider wonen en leven te refereren. Uiteraard wordt ook de vrouwelijke begeleider wonen en leven hiermee bedoeld.

Het denken en spreken in termen van rollen van de begeleider wonen en leven, helpt om snel mogelijke en wenselijke taken en methodieken te benoemen. Het is niet de bedoeling dat elke begeleider wonen en leven alle rollen opneemt. Dit zou ook niet mogelijk zijn. Het is daarentegen wel de bedoeling dat het WZC en de begeleider wonen en leven samen kijken welke rollen er prioritair zijn in het WZC, en welke talenten van de begeleider wonen en leven hierbij aansluiten. Spreken over rollen is zowel voor het WZC als organisatie, als voor de begeleider wonen en leven als medewerker een meerwaarde. De rollen maken het enerzijds gemakkelijker om strategisch na te denken over wonen en leven in het WZC, om eigen accenten te leggen en een strategie te ontwikkelen die de kwaliteit van wonen en leven in het WZC bevordert. Accenten en strategie kunnen sterk verschillen naargelang de voorgeschiedenis en heersende cultuur in het WZC. Anderzijds geeft werken met rollen ook ruimte aan een jobinvulling die aansluit bij de individuele eigenschappen (specifieke talenten, sterktes, opleiding, kennis, ...) van de medewerkers.

Er kan voor gekozen worden om elke begeleider wonen en leven een eigen rol toe te dichten. Dit hoeft echter niet zo te zijn: één begeleider wonen en leven kan ook meerdere rollen opnemen. Dit is zelfs wenselijk, zeker voor wat de cluster 'mentor', 'activiteitenbegeleider' en 'livingbegeleider' betreft. Bepaalde rollen of delen ervan kunnen ook opgenomen worden door andere medewerkers (bv. creatieve zorgkundigen met organisatietalent in de rol van activiteitenbegeleider, de medewerker van de sociale dienst in de rol van buurtbetrekkende, ...). De functie van begeleider wonen en leven definiëren in termen van rollen, sluit bijgevolg niet uit dat woonzorgcentra ervoor kunnen kiezen om de medewerkers van verschillende disciplines samen een groot deel van de taken te laten opnemen. Het blijft natuurlijk wel belangrijk dat deze soepelheid tot meer aandacht voor het wonen en leven leidt, en niet dat het wonen en leven opnieuw ondergesneeuwd wordt door zorgtaken.

Hoewel de begeleider wonen en leven diverse rollen op zich kan nemen, is het onmogelijk dat één persoon alle competenties heeft om alle rollen in te vullen. Een fulltime zou ook nooit volstaan om dit naar behoren te doen. Daarom is meer afwisseling nodig in het team, zodat de teamleden elkaar kunnen aanvullen. De achtergronden, interesses en competenties van begeleiders wonen en leven kunnen dan ook zeer verschillend zijn. Uiteraard wordt van alle begeleiders wonen en leven verwacht dat ze bepaalde competenties beschikken zoals communicatie en gespreksvoering, respectvolle attitude, persoonsgerichte houding, zorgethiek, enz....

Woonleefteam

Het woonleefteam bestaat uit alle medewerkers die expliciet één of meerdere woon-leef rollen opnemen. Dit kunnen begeleiders wonen en leven zijn, maar evengoed verpleegkundigen, poetsvrouw of andere medewerkers of vrijwilligers die (deels) vrijgesteld zijn van hun andere taken om, via hun rol, het wonen en leven in huis te ondersteunen en vorm te geven. Uiteraard is voor iedereen die een rol opneemt in het wonen en leven nood aan vorming en ondersteuning, zodat de rol naar best vermogen kan ingevuld worden. Over het belang van samenwerking met andere teams binnen het WZC, is iedereen eens.

© Mariella Claes

Samenwerking met andere teams is cruciaal

Het bewonersoverleg is het moment bij uitstek om de zorgen ondersteuningsbehoeften en doelen van de bewoner in te vullen. Om hierbij aandacht te hebben voor zowel de persoonlijke, de sociale als de maatschappelijke dimensie van welzijn ([klik hier voor de visie op welzijn](#)), moeten naast de bewoner en zijn naasten, ook het zorgteam, het paramedisch team en zeker het woonleefteam actief aanwezig zijn. Net zoals iedereen in huis 'een goede zorg' mee ondersteunt, moeten alle medewerkers van het WZC het 'wonen en leven' in huis mee ondersteunen, en kan dit niet enkel door het woonleefteam worden opgenomen. Het woonleefteam houdt zich op dezelfde wijze tot het zorgteam als de paramedici dat doen. Ze hebben hun eigen specialistische opdracht en invalshoek, maar betrekken het zorgteam bij deelaspecten van deze opdracht (cf. de kinesist die zorgkundigen vraagt de mobiliteit van een bewoner mee te ondersteunen). De ondersteuningsvragen aan het zorgteam kunnen zeer uiteenlopend zijn, van een vraag om met een specifieke bewoner een interessedomein te verkennen, tot de vraag om bij te dragen aan het interieur van de living, ... Omgekeerd ondersteunt het zorgteam ook het woonleefteam op vlak van wonen en leven.

Toelichting van de rollen

Zoals reeds aan bod kwam zijn de belangrijkste rollen: de mentor, livingbegeleider, activiteitenbegeleider, buurtbetrekkende, cultuurcoach en tot slot referentiepersoon wonen en leven. Deze rollen worden hieronder verder toegelicht op basis van een algemene beschrijving, een fictieve getuigenis, een functieomschrijving en enkele mogelijke handvaten. Er zijn uiteraard meer rollen te bedenken. Het staat WZC zeker vrij andere rollen te bedenken, zolang de rollen rechtstreeks in interactie met de bewoner werken aan zingeving en verbinding.

Mentor

In de rol van mentor begeleidt de begeleider wonen en leven bewoners bij het vormgeven van hun leven in het WZC. Hij verkent wat de bewoner belangrijk vindt en helpt hieraan gestalte te geven, ondanks de zorgbehoefte. De mentor brengt de functies in kaart die de bewoner wenst te vervullen (grootouder, vrijwilliger, goede buur...) en tracht deze samen met de bewoner waar te maken. Hij creëert een steungroep rondom de bewoner, een groep mensen waarop de bewoner beroep kan doen, en die hem of haar vrijwillig ondersteunen. Als mentor organiseert de begeleider wonen en leven dus zelf geen activiteiten, maar hij zorgt ervoor dat betrokkene zijn weg vindt in het eigen sociale netwerk. Op die manier werkt hij preventief aan depressie en eenzaamheid. De mentor begeleidt eveneens de familie van de bewoners op emotioneel vlak.

Het mentorschap start vanaf het moment dat een oudere (bovenaan) op de wachtlijst komt. Sterk inzetten op de mentorrol creëert automatisch een positief effect ten aanzien van andere rollen zoals bijv. de rol van activiteitenbegeleider. Activiteiten zullen sneller persoonsgericht georganiseerd worden omdat de mentor reeds zicht heeft op interesses, vragen en behoeften van bewoners.

FICTIEVE GETUIGENIS

Mentor

"In feite ben ik een casemanager met dertig dossiers. Ik steek veel tijd in het leren kennen van de bewoner en hoe hij in het leven stond en staat. Samen met hem zoek ik dan naar wat hij nog wil in dit leven. Dit gaat over tijdsbesteding, maar minstens evenzeer over relaties onderhouden. En zelfs over wat van betekenis kan zijn bij het levenseinde. Steeds meer mensen hebben daar een duidelijk idee over! Ik kan wel zeggen dat mijn loon rendeert, want op deze manier creëer zoveel mogelijk hefboomen en leg deze in handen van de bewoner. Hoe beter die aansluiten bij wat voor de bewoner echt van tel is, hoe groter het hefboomeffect. 'Gezamenlijke besluitvorming' en burgerrollen zijn voor mij zeer cruciale concepten. Als ik het wat in kaart heb, spreek ik, uiteraard in overleg met de bewoner, de juiste mensen aan. Die mensen breng ik ook af en toe samen, zodat ze elkaar leren kennen en ze elkaar kunnen vinden om samen te werken. Dat is voor de bewoner meestal een emotioneel moment, maar wel ongelooflijk versterkend en verbindend."

Bewoner

"Ik voelde mij meteen welkom in het WZC. Nog voor mijn verhuis kwam een medewerker bij me thuis langs. Hij nam de tijd om me te leren kennen. Hij vroeg me naar wat voor mij het belangrijkste is in mijn leven en wat ik zeker wil behouden wanneer ik verhuis naar het WZC etc. Met deze zaken hebben ze dan ook rekening gehouden. Mijn kleinkinderen zijn zeer belangrijk voor mij. De begeleiders doen dan ook moeite om hen regelmatig te betrekken bij allerlei activiteiten of momenten. Mijn kleinkinderen zijn altijd welkom in het woonzorgcentrum."

Ze weten ook dat ik vroeger nogal geëngageerd was ik het dorp. Ik ben er stiekem een beetje fier op dat ze me gevraagd hebben voor de bewonersraad en om nieuwe bewoners te verwelkomen in huis en hen wat te vertellen over hoe het leven hier loopt."

Ja, ze betrekken ons wel. Louis bijvoorbeeld geeft elke ochtend een beetje water aan de planten in de veranda. Die begeleider of iemand van de zorgkundigen moeten hem daar soms aan herinneren en op sommige andere dagen krijgen ze wat teveel water, maar voor Louis zijn het zijn troetelkinderen geworden. En soms helpen we bij activiteiten of de voorbereiding ervan. Mijn vriendin Erna kan haar weg in huis niet meer vinden, maar zij bezorgt wel aan iedereen het koekje bij de koffie in de pauze."

Functieomschrijving

Als mentor help je de bewoner zijn of haar leven richting te geven, door samen met de bewoner concrete doelstellingen te formuleren, inclusief de gewenste sociale rollen die de bewoner nog wenst op te nemen. De mentor houdt doelstellingen, planning en het bewaken van het proces bij in een individueel woonleefplan. De mentor verkent wat belangrijk is voor de bewoner en wanneer de bewoner dit zelf niet kan uitdrukken, betreft hij het persoonlijk netwerk van de bewoner. Hij informeert het interdisciplinaire team omtrent doelstellingen en proces van de bewoner, zowel mondeling (informeel en in interdisciplinair overleg) als via het woonleefplan. Collega's van het interdisciplinair team worden betrokken in de steungroep wanneer dit zinvol is, rekening houdend met de door de bewoner geformuleerde doelstelling(en). De mentor signaleert bij de medewerkers van de aangewezen discipline specifieke therapeutische, zorg- en ondersteuningsbehoeften. Hij bespreekt specifieke problemen die belemmerend zijn voor de realisatie van het woonleefplan met het interdisciplinair team. Hij betreft vrijwilligers, collega's, het persoonlijk netwerk van de bewoner en organisaties bij specifieke doelstellingen uit het woonleefplan.

Specifieke (agogische) talenten / competenties

1. Verplaatst zich makkelijk in de achtergrond van de oudere en zijn relationele omgeving
2. Bouwt vlot een vertrouwensrelatie met de oudere uit
3. Is een kei in het bevorderen van de autonomie van de oudere
4. Is sterk in het destilleren van een hulpvraag uit het verhaal van de oudere
5. Komt in samenspraak met de oudere vlot tot voorstellen tot begeleidend handelen
6. Betrekt en mobiliseert het netwerk van de oudere

Betekenis van deze rol

De bewoner krijgt, ondanks zijn zorgbehoefte, opnieuw de hefbomen in handen om zijn leven vorm te geven. Daardoor ervaart hij controle over het eigen leven en kan hij het leven zelf een zinvolle invulling geven; gelooft hij in eigen kunnen en verhoogt of behoudt hij zijn zelfwaardegevoel; neemt hij de rollen op die voor hem nog van belang zijn.

Mogelijke handvaten voor de mentor

De betekenisvolle activiteitenmethode (BAM)

De BAM is een methode om het verlies van betekenisvolle activiteiten in een woonzorgcentrum tegen te gaan. Deze methode bestaat uit vier fasen waarin een actieve en participerende houding van bewoners en zorgverleners centraal staat.

- Fase 1 In de eerste fase staat het elkaar leren kennen centraal. Via diepte-interviews wordt gepeild naar de wensen en behoeften van bewoners.
- Fase 2 De bewoner kiest zelf doelstelling en prioriteiten. Iedere doelstelling moet relevant zijn en beoogt de participatie van de bewoner aan het dagelijks leven in het WZC te vergroten.
- Fase 3 De doelstellingen worden vertaald in concrete acties en interventies.
- Fase 4 Evaluatie van de verschillende fasen en de realisatie van de betekenisvolle activiteiten.
Het onderzoeks- en dienstverleningscentrum Zorginnovatie van de Arteveldehogeschool doet al enkele jaren onderzoek over dit thema. Voor meer informatie neem een [kijkje op hun website](#).

Levenscollage

De mentor kan, samen met de oudere, herinneringen ophalen aan de hand van een levenscollage. De familie kan betrokken worden bij het maken van de collage. Op deze manier leert de mentor de bewoners grondig kennen en is er ook voor familie, personeel, maar ook medebewoners steeds een aanleiding tot gesprek. Afhankelijk van de wens van de bewoner kan deze collage een bepaalde tijd op de afdeling staan, in het zicht van iedereen, vooraleer naar de kamer van de bewoner te verhuizen.

Interdisciplinair bewonersoverleg

Begeleiders wonen en leven die de mentorrol opnemen zijn aanwezig bij het interdisciplinair overleg. Hij vraagt en maakt er expliciet ruimte voor de bespreking van woonleefdoelen en aandachtspunten. Hij zorgt ervoor dat deze informatie ook in het bewonersdossier terecht komt. De familie tijdens het bewonersoverleg betrekken, bevordert de kwaliteit van wonen en leven aanzienlijk.

Leefplan 'de schijf van vijf'

Je kan samen met de oudere een eigen leefplan opstellen aan de hand van 'de schijf van vijf'.

Per levensgebied kan men dan voor zichzelf nagaan wat belangrijk is. De middelste cirkel omvat "mijn persoonlijke stijl" en daarbuiten zijn vijf thema's opgenomen: "mijn omgeving", "voor mij belangrijke activiteiten", "mijn gezondheid en zorg die belangrijk is", "voor mij belangrijke contacten". Uiteraard kan je thema's wijzigen of zelf laten toevoegen door de bewoner.

Steungroep

De begeleider wonen en leven creëert een steungroep rond de bewoner die bestaat uit de voor de bewoner betekenisvolle anderen. Soms maakt ook een zorgverlener er deel van uit (bv. een aandachtspersoon). Samen wordt bekeken hoe eenieder kan bijdragen tot de ondersteuning van de bewoner bij het vormgeven van wat voor de bewoner belangrijk is. Betekenisvolle anderen krijgen zo een beter zicht op hoe ze hun bezoek kunnen invullen en begrijpen zo ook beter hoe ze van betekenis kunnen zijn voor de bewoner.

Overleg met en binnen deze groep wordt formeel en/of informeel georganiseerd, naar gelang de mogelijkheden van eenieder en de specificiteit van de situatie.

De bewoner is zoveel als mogelijk eigenaar van de samenstelling en de werking van deze groep.

Woonleefplan

Een woonleefplan is het belangrijkste werkinstrument van de mentor. In dit plan worden wensen, ambities en doelen van de bewoner omgezet in concrete acties die uitgevoerd en geëvalueerd worden. Via een woonleefplan is er intens contact met de bewoner en krijgt de bewoner zeggenschap en een zo groot mogelijke autonomie over zijn verdere leven.

Livingbegeleider

In de rol van livingbegeleider op een wooneenheid zorgt de begeleider wonen en leven voor een aangename woonomgeving voor de bewoners. Tijdens zijn alerte maar bescheiden aanwezigheid weet hij precies die elementen in te brengen die de bewoners met uiteenlopende zorgbehoefte en cognitieve mogelijkheden betrokken houden op hun omgeving. Het gaat daarbij niet alleen om de woonkamer, maar ook om andere gemeenschappelijke ruimtes en de tuin. De livingbegeleider organiseert dus zelf geen activiteiten, maar initieert en faciliteert gebeurtenissen. De livingbegeleider richt zich op het creëren van een rijke stimulerende leefomgeving.

FICTIEVE GETUIGENIS

Livingbegeleider

"Binnen de rol van livingbegeleider ben ik veelal aanwezig in de woonkamers. Op een methodische, goed onderbouwde manier zorg ik voor sfeer, inkleiding, initiatief, ... Ik voel me soms als een vlieg op het plafond die in de gaten houdt of alles voor iedereen in orde is. Regelmatig kom ik eens roeren in de vijver, waardoor er wat deining ontstaat. Dit houdt mensen wakker. Ik ken mijn mensen en weet waarmee ik hen kan bereiken.

Wat ik dan concreet zoal deed en doe? Ik zorgde voor een hond op de afdeling! Ongelooflijk hoe dat voor leven en beweging zorgt! Ik zorg voor de juiste muziek op het juiste moment. En ik zet mensen op gang. Ik nodig hen bijvoorbeeld uit voor een spelletje kaart. Soms speel ik dan mee, maar zeker niet altijd. Uiteindelijk heb ik nog veel andere bewoners. Vaker zet ik enkel het spel in gang en let ik erop dat het niet te snel stilvalt.

In feite is mijn dag gevuld met 5-minuutcontactjes. Niet alleen met bewoners, maar ook met zorgverleners aan wie ik suggesties doe om bv. ook eens iets in te brengen. Want ja, met mijn 19 uur ben ik er meer niet dan wel. Ik zorg ook dat er genoeg materiaal voorhanden is. Maar ik maak het hun vooral gemakkelijk. Zo zorgde ik voor een comfortabele salon. Zorgverleners gaan dan veel makkelijker eens vijf minuutjes buurten bij de bewoners hé."

Bewoner

"Ze hebben de woonkamer heel gezellig gemaakt. Ik zit er graag, samen met enkele andere bewoners. Soms praten we wat met elkaar, maar gewoon samenzijn is ook al fijn. Er is er ook altijd wel wat te zien of te doen, zonder dat het er te druk wordt. Ik blader graag door de tijdschriften die er liggen en Jeanne is altijd bezorgd om de vissen in het aquarium. Het is eigenlijk wel grappig hoe ze probeert te voorkomen dat de grote vissen de kleintjes opjagen. Het houdt ons bezig.

De begeleider bekijkt regelmatig eens met ons of we iets aan de inrichting kunnen veranderen. Met het goede weer zijn er deze week meer zetels verplaatst naar het raam. Het zicht naar buiten maakt dat we de vogels in de tuin en de twee geitjes in het oog kunnen houden. Zo heb je wel altijd iets om over te praten. Het is ook fijn dat er regelmatig een medewerker efkens wat komt meebabbelen."

Functieomschrijving

De livingbegeleider werkt aan de kwaliteit van de materiële en sociale woonomgeving en zorgt voor een rijke stimulerende leefomgeving. Huiselijkheid, herkenbaarheid en betekenisvolheid van de invulling zijn cruciale factoren hierbij. Hij zorgt ervoor dat er wat gebeurt in de woning. De livingbegeleider betreft de bewoners via korte contactmomenten op de omgeving en op andere bewoners en personen. Hij initieert, faciliteert en speelt in op gebeurtenissen. Hij bevordert de betrokkenheid van het persoonlijk netwerk van de bewoners op het geheel van het leven in de wooneenheid.

Specifieke (agogische) talenten / competenties

1. Meester in het ondersteunen van het positief zelfbeeld van bewoners
2. Sterk in het bevorderen van de betrokkenheid en het welbevinden van ouderen
3. Sfeermaker: zorgen voor sfeer bevorderende elementen in de leefomgeving
4. Alert aanwezig en steeds aan het observeren en detecteren
5. Sterk in het bevorderen van de huiselijkheid
6. Is een kei in creatief oplossingen zoeken
7. Enthousiasmeren is een kwaliteit van de livingbegeleider

Betekenis van deze rol

Bewoners voelen zich aangesproken op hun mogelijkheden en behouden hun zelfwaardegevoel; bewoners voelen zich als persoon gewaardeerd en verbonden met de mensen rondom hen en voelen zich thuis.

Mogelijke handvaten voor de livingbegeleider

De memorieklok

In de woonkamer van het woonzorgcentrum staat de Memorieklok. Dit is een mooie kast in de vorm van een staande klok met boxen waarin verschillende voorwerpen, spellen en materiaal te vinden zijn. De inhoud (spelletjes, fotokaarten, dvd's etc.) is speciaal afgestemd op de gebruikers van die woonkamer. Enkele voorbeelden: kooktijdschriften voor vroegere hobbykoks, dvd met natuurlandschappen uit andere landen voor José die vroeger graag op reis ging, een set barbiepoppen om de kleinkinderen te stimuleren in de living te komen spelen. Dit materiaal wordt gebruikt om bewoners te prikkelen en om contact tussen bewoners onderling, bewoners met familie en medewerkers te stimuleren.

Activiteitenbegeleider

In de rol van activiteitenbegeleider zorgt de begeleider wonen en leven voor een gepaste tijdsbesteding voor elk van de bewoners, ongeacht hun uiteenlopende fysieke en cognitieve mogelijkheden. Waar mogelijk groepeerde hij bewoners (o.b.v. interesses en achtergrond, mogelijkheden en beperkingen, ...) en stelt hij een activiteitenprogramma op waarmee hij op een evenwichtige manier de verschillende bewoners in huis bereikt. De klemtoon ligt op de groepsactiviteiten waarin elke bewoner zoveel mogelijk aan bod komt, maar waar nodig en wenselijk begeleidt hij ook individuele activiteiten.

FICTIEVE GETUIGENIS

Activiteitenbegeleider

"Als activiteitenbegeleider hoor ik weleens dat ik een animator van de oude stempel ben. Maar dat komt omdat ze niet begrijpen hoe ik eigenlijk werk. Ik werk zeer doelgericht en zoveel mogelijk op maat.

Om een voorbeeld te geven: bij een reminiscentie-activiteit of een krantenuurtje richt ik me uitdrukkelijk op die mensen die er ook echt iets kunnen aan hebben. Als mensen er dan rustig maar wat afwezig bij zitten of zelfs in slaap vallen, dan weet ik dat ik niet goed bezig ben en dat ik moet bijsturen. Als het mijn bedoeling zou zijn dat ze rustig worden en in slaap vallen, dan moet ik natuurlijk heel andere dingen doen.

Ik ben dan ook voortdurend bezig met het afstemmen van mijn werk op de interesses, mogelijkheden en behoeften van de mensen. In die zin werk ik eigenlijk zeer individueel, maar dan wel zoveel mogelijk in groepsverband. Mensen hebben die ontmoetingen ook nodig.

Ik ben zeer gelukkig met mijn job. Ik kan er heel veel creativiteit in kwijt. En ik merk dat ik echt wel iets betekenen voor mensen."

Bewoner

"In ons huis is er een uitgewerkt activiteiten aanbod dat regelmatig met ons besproken wordt. We kunnen dan nieuwe activiteiten voorstellen, zeggen hoe we bepaalde activiteiten liever anders zien verlopen of hoe bepaalde activiteiten worden ingevuld. De keuze van de uitstappen wordt bijvoorbeeld altijd met ons bepaald. Ik vind het zelf nog het leukst als we gewoon een deel van het voorbereidende werk kunnen doen. De meesten kunnen wel niet veel meer, maar al wat gedaan is, is gedaan hé. Op vraag van verschillende bewoners zijn er specifieke clubs opgericht. Zo kaart ik iedere week met onze kaartclub. Jeanne gaat elke week naar het koor. Ze heeft daar wel veel hulp bij nodig hoor, want ze vergeet heel veel, maar ze komt altijd blij terug. En ik geloof dat er voor sommige mensen met een ernstige dementie een soort van wellness-gebeuren is, maar daar ben ik niet bij.

Er is veel te doen, maar ik ga zeker niet overal naar toe. Iedereen moet aan zijn trekken kunnen komen hé. Maar als ik aan iets deelneem geniet ik er wel echt van. Het is ook fijn dat je er altijd dezelfde mensen tegenkomt. Dan leer je elkaar wat beter kennen.

Functieomschrijving

De activiteitenbegeleider inventariseert vragen en behoeften van bewoners. Hij identificeert groepen met gelijkgezinden en organiseert en begeleidt tijdsbesteding en activiteiten; hij registreert het gebrachte aanbod en de aanwezigheden. Hij motiveert bewoners en hun persoonlijke netwerk tot het aanbrengen van ideeën en interessevelden, hij bevordert de betrokkenheid op de activiteiten door mensen actief uit te nodigen om deel te nemen of door bewoners en/of hun naasten te vragen om de activiteiten mee te begeleiden. Tot slot signaleert de activiteitenbegeleider specifieke therapeutische, zorg- en ondersteuningsbehoeften aan medewerkers met de aangewezen kennis (bv. verpleegkundigen, kiné, ergo, ...). Het managen van vrijwilligers kan ook een opdracht zijn van de activiteitenbegeleider, alsook het betrekken van personen en organisaties bij de ontwikkeling van nieuwe activiteiten (vb. tuinieren samen met de leerlingen van de landbouwschool).

Specifieke (agogische) talenten / competenties

1. Creatief inspelen op de vraag van de oudere(n)
2. Creatief en methodisch in het uitwerken van een initiatief op het niveau van de individuele oudere(n) en de doelgroep
3. Gedreven in samenwerken met collega's, vrijwilligers en anderen om activiteiten of projecten te organiseren
4. Een kei in het volgen van ontwikkelingen en actuele tendensen omtrent het activiteitenaanbod en mogelijkheden hierrond

Betekenis van deze rol

De bewoners krijgen activiteiten aangeboden opdat ze tijd ervaren als beleefde en zinvolle tijd; zodat ze contact houden met de eigen identiteit en levensstijl; bewoners zich als persoon gewaardeerd voelen en verbonden weten met de mensen rondom hen; en zodat de bewoners zich aangesproken weten voor hun mogelijkheden en interesses.

Mogelijke handvaten voor de activiteitenbegeleider

Inspiratietool: het toetsen van het (activiteiten)aanbod in het WZC

VVSG ontwikkelde in de aanloop van dit werkboek een inspiratietool om het activiteitenaanbod in het woonzorgcentrum kritisch onder de loep te nemen met het woonleefteam.

De kritische toets van het activiteitenaanbod bestaat uit drie delen:

Deel 1 onderzoekt de bewonersgroep (samenstelling, interesses, wensen en noden).

Deel 2 neemt het activiteitenaanbod in huis onder de loep. Deel 3 geeft inspiratie om met een kritische blik beide zaken op elkaar af te stemmen.

De inspiratietool kan je gebruiken om het persoonsgerichte karakter van je aanbod kritisch te bekijken, om te evalueren of de noden en wensen van de bewoners voldoende aanbod te laten komen én bijgevolg om een zinvol, aangepast en evenwichtig activiteitenaanbod te ontwikkelen.

[\(klik hier voor de volledige tool\)](#)

Doelgroepenanalyse

Tal van instrumenten zijn beschikbaar om een uitgebreide doelgroepenanalyse uit te voeren binnen uw woonzorgcentrum. Deze kan je terugvinden op de website:

www.woonleefwijzer.be

Buurtbetrekkers

In de rol van buurtbetrekkers maakt de begeleider wonen en leven een brug tussen het WZC en de buitenwereld. Hij draagt ertoe bij dat bewoners kunnen deelnemen aan het lokale gemeenschapsleven, van cafébezoek over tentoonstellingen tot sport- en hobbyclub, en zelfs een rol kan opnemen in de scholen. Participatie en sociale inclusie zijn dan ook sleutelbegrippen voor de buurtbetrekkers.

Hiertoe bouwt de buurtbetrekkers aan een samenwerkingsrelatie met de gemeentelijke diensten, verenigingen, scholen en andere organisaties in de gemeente om hun werking voor gebruikers van het WZC toegankelijk te maken. Omgekeerd motiveert hij hen om hun werking deels binnen de muren van het WZC uit te bouwen. Hij heeft in de buurt oog voor buurtbewoners die als vrijwilligers willen werken en leidt hen naar de vrijwilligerscoördinator.

FICTIEVE GETUIGENIS

Buurtbetrekkers

"Sinds ik mijn rol als buurtbetrekkers mag invullen, is er veel veranderd. Buurtbewoners komen op bezoek. De schaakclub heeft hier haar wekelijkse bijeenkomst. En Magda komt hier elke week breien met een aantal van onze bewoners én met enkele dames van het dorp. Gust gaat naar het dartscafé. Daar ging hij vroeger ook graag heen. Verschillende bewoners nemen deel aan de bijeenkomst van de seniorenbond. Er zijn dagen dat er wel 10 bewoners ergens buitenshuis zijn. Binnen-buiten en buiten-binnen, enfin ik keerde alles een beetje binnenstebuiten..."

En waar ik nog het gelukkigst mee ben: we zijn erin geslaagd om de kinderen bij hun nieuwjaar zingen ook bij ons te laten langskomen.

Wekelijks gaan we naar de markt. Ik heb voor alles gezorgd. Iedereen heeft vervoer waar het nodig is, of gezelschap waar ze het willen. Het is een normale zaak geworden dat er bewoners van ons te zien zijn. De directe buurtbewoners zijn trouwens anders gaan kijken naar dementie. We zijn met een behoorlijk deel van hen aan de slag gegaan over wat dementie is en hoe ze het beste met hen omgaan. Daarmee zijn we toch iets minder bang wanneer iemand met dementie ondanks onze voorzorgen toch van de campus van het woonzorgcentrum afgedwaald is.

Maar ik droom van méér! Het zou één grote leefwereld moeten worden, waar bij elkaar over de vloer lopen de normaalste zaak van de wereld is. Ik ben aan het proberen om de muziekschool zover te krijgen dat ze het instrument-examen standaard bij ons afnemen, maar zo ver ben ik helaas nog niet."

Bewoner

"Het is hier een zeer open huis. De deur staat haast letterlijk open. Er komt dan ook veel volk langs. Een aantal verenigingen blijft regelmatig hangen in de cafetaria en zo is er steeds wat te beleven. Ikzelf ga ook iedere week naar het dartscafé. Toen ik vertelde dat ik dat vroeger mijn vaste stek was, stelde de begeleidster voor om eens samen met mij met de cafébaas te gaan praten zodat ik de hulp zou kunnen krijgen die ik nodig heb. Toen ik geopereerd ben aan mijn heup heeft hij ervoor gezorgd dat iemand van het dartscafé mij kwam halen en terugbrengen naar huis.

Ik vind het ook zeer fijn dat we nu rechtstreeks vanuit onze tuin in het park van de gemeente geraken. Vroeger stond daar een draad tussen, was er geen verbindend pad en moesten we langs de drukke steenweg gaan. Lieve gaat nu met haar moeder veel meer wandelen dan vroeger. Gelukkig, want dat is precies het enige dat ze nog met haar moeder kan doen.

Ik was heel geëmotioneerd toen ik op het parochiefeest mijn oude vriendin Martha tegenkwam! Ze herkende mij niet meer, maar ze genoot met volle teugen van het concert van de harmonie waar haar man altijd in meespeelde. Het was kenmerkend overduidelijk voor haar dat ze op dat concert aanwezig moest zijn!

Functieomschrijving

De buurtbetrekkers inventariseert de interesses van de bewoners met betrekking tot deelname aan het gemeenschapsleven, hij maakt vervolgens kans tot participeren aan buurtinitiatieven bekend. Hij houdt rekening met het persoonlijk netwerk van de bewoner, dit netwerk kan de toegankelijkheid van de buurt vergroten. De buurtbetrekkers informeert de andere medewerkers omtrent initiatieven van gemeenschapsleven in de buurt. Hij motiveert teamleden om bewoners aan lokale initiatieven te laten deelnemen; hij signaleert functionele moeilijkheden aan het paramedisch team. De buurtbetrekkers verkent met verscheidene verenigingen en organisaties welke rol ze kunnen opnemen ten aanzien van de bewoners. De buurtbetrekkers verkent ook samenwerkingsmogelijkheden binnen de muren van het woonzorgcentrum. Hij creëert op die manier verbinding tussen bewoners, burens, medewerkers, vrijwilligers, familie etc. om de buurt binnen het woonzorgcentrum te brengen en omgekeerd.

Specifieke (agogische) talenten / competenties

1. Een goede netwerker die een functionele relatie kan opbouwen en onderhouden met relevante anderen uit de buurt
2. Gedreven om de lokale zichtbaarheid van het WZC te vergroten en zo te werken aan positieve beeldvorming
3. Inspirerend in het verhogen van betrokkenheid van bewoners en de lokale gemeenschap op elkaar
4. Een kei in het zien van mogelijkheden en opportuniteiten
5. Werkt inspirerend en met veel positiviteit en respect voor de doelgroep

Betekenis van deze rol

Het woonzorgcentrum maakt integraal deel uit van de lokale gemeenschap. Daardoor blijven bewoners van het WZC participeren aan het gemeenschapsleven en kunnen ze de rollen opnemen die voor hen nog van belang zijn. De buurtbetrekkers werkt preventief aan eenzaamheid en depressie; en draagt bij aan een genuanceerde beeldvorming van het WZC, demantie en zorgbehoefte in de samenleving.

Mogelijke handvaten voor de buurtbetrekkers

Woonzorgcentra binnenstebuiten

De provincie Oost-Vlaanderen ontwikkelde in samenwerking met de Hogeschool Gent een tool aangaande woonzorgcentra en buurtgericht werken. Het geeft inspiratie en informatie aangaande het woonzorgcentrum in de buurt en omgekeerd. Je kan deze tool terugvinden op [de website](#).

Rusthuizen inspireren rusthuizen in positieve beeldvorming

Auteur: Bie Hinnekint
VVSG VZW Vereniging Vlaamse Steden en Gemeenten

In deze handleiding vindt je tips en tricks om projecten rond positieve beeldvorming op te zetten in de buurt van je woonzorgcentrum.

Cultuurcoach

In de rol van cultuurcoach zorgt de begeleider wonen en leven voor een rijke cultuurprogrammatie op die openstaat voor bewoners, familieleden en buitenstaanders. Hij draagt bij tot een rijke leefomgeving door cultuur in huis te brengen: tentoonstellingen, voorstellingen, concerten, workshops, ... Hij zet projecten op in samenwerking met plaatselijke en andere verenigingen, kunstenaars of andere personen die iets te bieden hebben. De cultuurcoach speelt in op de lokale recente geschiedenis, plaatselijke feestelijkheden, (lokale) tradities en de socio-culturele en religieuze achtergrond van de bewoners. Hij organiseert daarnaast ook workshops die de oudere meenemen in nieuwe (o.a. digitale, culinaire, ...) ontwikkelingen. Hij maakt dit programma bekend bij bewoners, hun familie en de lokale gemeenschap.

FICTIEVE GETUIGENIS

Cultuurcoach

"Als cultuurcoach heb ik een ongelooflijk boeiende job! Ik ben in mijn vrije tijd veel met cultuur in al zijn vormen bezig en telkens vraag ik me af hoe ik dat zou kunnen vertalen naar het woonzorgcentrum en zijn toch wel zeer verschillende doelgroepen. Nu, weet je, dat is makkelijker dan het op het eerste gezicht lijkt! We begrijpen bijvoorbeeld steeds meer hoe belangrijk kunst is voor personen met dementie. Zij zijn nog heel gevoelig voor schoonheid hoor! En wat zij creëren is vaak anders, maar daarom net zo waardevol. Een schilderproject in een voorziening, begeleid door een kunstschilder én een medewerker met kennis van omgaan met dementie heeft me de ogen geopend. Ik sta bijvoorbeeld nog steeds versteld van wat er in het contactkoor gebeurt: Je ziet dat mensen met dementie plots veel meer van zichzelf laten zien.

In mijn job ben ik sterk gericht op het bieden van meerwaarde. Als je mensen over hun eigen grenzen kan tillen, nieuwe dingen kan laten ontdekken, dan werk je aan persoonlijke groei. 'Plus est en vous'. Daar is het ons toch om te doen?

Sinds ik me ben gaan toeleggen op cultuurbeleving heb ik ook een veel beter zicht gekregen op hoe rijk onze volkscultuur wel niet is. We hielden al heel lang een sinterklaasfeest, maar vergaten dat voor veel ouderen pannenkoeken met lichtmis minstens even herkenbaar zijn. We zetten ook een heel project op rondom het kerkhofbezoek op 1 november. Sommige collega's vinden dat we ons jaarlijks Halloweenfeest voor een generatie moeten opschorten. Maar mijn opdracht is om te verrijken, mensen nieuwe dingen bij te brengen, te boeien, ... Het is toch ook belangrijk dat mensen kunnen begrijpen waar hun kleinkinderen het over hebben?"

Bewoner

"Regelmatig worden er culturele projecten georganiseerd in het WZC. Dat vind ik fijn. Zo kunnen mensen die nog moeilijk wegkunnen ook nog deelnemen. Ze staan ook open voor anderen, dus komt er nog eens wat volk in huis. Er is altijd een tentoonstelling in de gang naar de cafetaria. Ik rij daar met mijn rolwagen elke dag wel eens langs. Er hangen daar vaak heel schone dingen! Toen we op uitstap gingen naar de stad, vroeg mijn begeleider of ik geen zin had om in de kunstgalerie binnen te gaan. Amaai, wat ze vandaag al niet maken. Jammer eigenlijk dat ik vroeger nooit eens in zo'n galerie binnen-gegaan ben. Zelf ben ik ook enorme fan van theater en toneel. Het is zeer leuk om af en toe een voorstelling te kunnen bijwonen in het naburige CC.

En je zal het niet geloven, maar ik heb een tablet gekocht. Nu kan ik de lessen 'tabletgebruik' ook volgen.

Het is wel jammer dat er van de bewoners van mijn wooneenheid zo weinig kunnen meedoen hieraan. Gelukkig komen er ook wat mensen van buitenaf. Ze hebben dat samen met de seniorenbond georganiseerd, geloof ik.

Mijn buurvrouwen kunnen dat niet meer, maar toen die schlagerzanger op bezoek kwam, fleurden ze helemaal op. Het deed me deugd om dat te zien. Elke eerste zondag van de maand hebben we een aperitiefconcertje in de woonkamer. Je ziet hoe iedereen geniet of minstens rustig wordt. Het geeft mij een vreemd soort gevoel van geborgenheid. Iets zegt mij dat het niet zo heel erg is dat ik de komende jaren misschien ook nog veel meer op de sukkel geraak.

Functieomschrijving

De cultuurcoach inventariseert de culturele interesses bij de bewoners. Hij programmeert een divers aanbod aan initiatieven op vlak van cultuur en persoonlijke ontwikkeling, afgestemd op de diversiteit van de bewoners. Tegelijk verstaat hij de kunst om mensen nieuwe dingen te laten ontdekken. De cultuurcoach bevordert de betrokkenheid van deelname aan het cultuuraanbod. Hij informeert medewerkers over het aanbod en de mogelijke betekenis ervan voor bewoners opdat ook de collega's de bewoners motiveren tot deelname. Hij nodigt hen ook zelf uit om deel te nemen aan het cultuuraanbod, dit is een kans om contact met de bewoners te creëren en te verdiepen. Eventueel schakelt de cultuurcoach vrijwilligers in voor ondersteunende taken (transport, begeleiding, openhouden van de cafetaria, ...). Hij werkt nauw samen met het lokaal dienstencentrum, lokale overheden, verenigingen en cultuurorganisaties etc. om aanbod te ontwikkelen en/of te organiseren.

Specifieke (agogische) talenten

1. Een goede netwerker die een functionele relatie kan opbouwen en onderhouden met relevante cultuurpartners uit de buurt (i.f.v. het uitwerken van een project)
2. Creatief in het inzetten van kunst- en cultuurbeleving als bron van persoonlijke groei, ervaring van verbondenheid en zinvolheid
3. Gedreven in samenwerken met collega's, vrijwilligers en anderen om activiteiten of projecten te organiseren
4. Een kei in projectmatig denken en werken

Betekenis van deze rol

De cultuurcoach richt zich op het creëren van een rijke stimulerende leefomgeving opdat bewoners zich aangesproken voelen op hun interesses, tradities en leefwereld; bewoners zich als persoon gewaardeerd voelen en verbonden met de mensen rondom hen; bewoners persoonlijke groei ervaren door het leren; bewoners zin kunnen ontdekken via het participeren aan cultuur.

Mogelijke handvaten voor de cultuurcoach

Contactkoor

Een contactkoor laat mensen met dementie samen zingen met hun familie en hun omgeving en versterkt hiermee de onderlinge contacten.

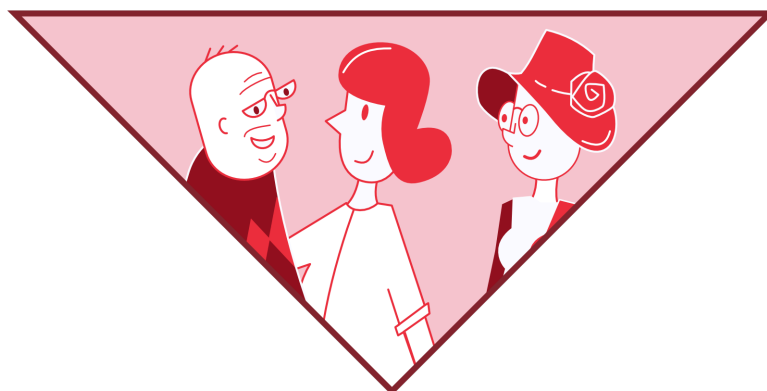
Voor meer informatie, bezoek hun [website](#).

Referentiepersoon wonen en leven

In zijn referentierol werkt de begeleider wonen en leven aan een organisatiecultuur waarbij kwaliteit van wonen en leven een volwaardige plaats krijgt, ondanks de grote zorgbehoefte van bewoners. Deze rol is anders dan de andere omdat ze zich afspeelt in relatie met de andere medewerkers en de organisatie, en niet rechtstreeks met de bewoner. De referentiepersoon wonen en leven neemt initiatieven die medewerkers stimuleren zorg te dragen voor huiselijkheid en aandacht te hebben voor respect, privacy, autonomie, participatie, inspraak, zelfbeschikkingsrecht en zinvolle

tijdsbesteding van de bewoners. Hij zorgt ervoor dat deze thema's structureel ingebouwd worden in de werking en in het overleg. Hij zorgt voor vorming hierover en stimuleert de kritische reflectie op en bijsturing van structuren, procedures, visieontwikkeling, het bevorderen van overleg en samenwerking, ...

Het creëren van de voorwaarden opdat wonen, leven en zorg een evenwaardige plaats krijgen, is zijn focus.

FICTIEVE GETUIGENIS

Referentiepersoon wonen en leven

"Ik geef vorm aan het wonen en even in huis. Ik bedenk met de medewerkers wat we kunnen doen. Sinds vorige maand zijn we gestart met het wekelijks meerwaardeontbijt. Afspraken zijn: Een verzorgde tafel, mét tafelkleed. Zo weinig mogelijk bedienen, maar alles zo neerzetten dat het bereikbaar is voor de bewoners. Niets opleggen ook en niet ingrijpen als iets volgens onze normen misloopt. Bijvoorbeeld wanneer een bewoner zijn handen afveegt aan het tafelkleed, laat ik dit gebeuren zonder in te grijpen. Ingrijpen zorgt dikwijls voor meer frustratie bij sommige bewoners en dat is volgens mij terecht. En gezellig bij de bewoners zitten om een praatje te maken. Een eindtijd voor het ontbijt is er niet. We voegen dus elementen toe aan het reguliere ontbijt dat door het team wordt verzorgd. Eigenlijk is het een oefening en een sensibilisering. We willen kijken welke elementen men kan en wil meenemen naar het reguliere ontbijt.

In mijn referentierol breng ik kennis en kunde binnen. Ik ben de luis in de pels die aandacht vraagt voor wonen en leven. Ik zorgde ervoor dat er het bij bewonersbesprekingen systematisch hebben over tijdsbesteding buiten de georganiseerde activiteiten en hoe we dit kunnen ondersteunen. De medewerkers zijn mijn doelgroep. Ik zit mee op het overleg, ik voer systemen in zoals aandachtspersonen. Ik zorg dat er op tijd en stond vorming is voor hen over kwaliteit van wonen en Leven. Weet je? Eigenlijk is er niets zo belangrijk in huis. Mijn droom is dat we een echt woonhuis worden, waar zorg en therapie ingeroepen wordt als het nodig is."

Bewoner

"Naar het schijnt zit die begeleider wonen en leven ook regelmatig in vergaderingen. Maar ik heb daar geen zicht op. 't Schijnt dat hij soms eens moeilijk doet. Naar mij toe is hij altijd heel vriendelijk hoor. Hoewel, soms zegt hij vreemde dingen. Onlangs vroeg hij mij: "Hoe zou je het vinden mochten enkele medewerkers hier in een appartement in huis komen wonen?" Ik vermoed dat hij soms helemaal anders naar de dingen kijkt dan zijn collega's.

Ik weet wel dat hij ervoor gezorgd heeft dat we nu een aandachtspersoon hebben. Dat is wel handig. Ik weet dat ik hem mag aanspreken voor de speciallekes.

De begeleider heeft naar het schijnt ook gezorgd voor het wekelijkse meerwaardeontbijt. Ik geniet daar wel van: de sfeer, de huiselijkheid, de rust, ... De tijd die genomen wordt om te ontbijten is fantastisch, iedereen kiest zelf wanneer hij of zij het ontbijt aanvat. Op zo'n momenten is het bijna zoals het zondagse ontbijt thuis! Jammer dat het niet elke ochtend zo kan. Ik zeg regelmatig eens aan de zorgkundigen dat ze een tasje koffie krijgen van mij als ze er komen bijzitten. Maar dat is moeilijk, ze hebben ook zoveel werk hé."

Functieomschrijving

De referentiepersoon wonen en leven sensibiliseert de interdisciplinaire teams voor aandacht voor wonen en leven, ook tijdens zorgactiviteiten; organiseert vorming of geeft zelf vorming omtrent wonen en leven. Hij luistert naar bewoners, medewerkers en leidinggevenden wanneer het gaat over factoren die kwaliteit van wonen en leven in de weg zitten en zoekt hierin overleg met hen gepaste oplossingen voor. Hij zorgt ervoor dat wonen en leven in de plannings- en opvolgingsystemen aandacht krijgt. Hij volgt vormingen omtrent wonen en leven en houdt relevante documentatie bij. Hij overlegt met andere WZC over probleemoplossingen aangaande het wonen en leven in het WZC. Hij doet dit voor het geheel van de organisatie of vervult deze rol op het niveau van de wooneenheid, afhankelijk van zijn plaats in de organisatie. De veranderingen die hij op gang brengt kunnen een grote structurele impact hebben, maar kunnen ook in hun bescheidenheid zeer waardevol zijn.

Specifieke (agogische) talenten

1. Sterk in het in open dialoog treden met collega's die werken vanuit andere waarden en normen
2. Goed in het stimuleren van kwaliteitsgericht denken binnen een multidisciplinair team
3. Hij is sterk in het creëren van beweging en vernieuwing

Betekenis van deze rol

Er ontstaat een rijke leefomgeving; bewoners kunnen het eigen leven blijven invullen volgens eigen waarden en verwachtingen en bijgevolg de voor hen belangrijke rollen opnemen; bewoners en hun familieleden voelen zich snel thuis in het WZC omdat institutionele hinderpalen om het eigen leven vorm te geven verdwenen zijn én de rijkdom van de leefomgeving een zinvolle levensinvulling mogelijk maakt.

Mogelijke handvaten voor de referentiepersoon wonen en leven

Het Participatorisch Actie Onderzoek (PAR)

Het participatorisch actie onderzoek is een methodiek om bewoners meer structureel een stem te geven in het woonzorgcentrum. Dit houdt in dat in een WZC wekelijks een groep van ongeveer tien bewoners samenkomen om over het woonzorgcentrum te praten. Deze bewoners gaan samen in gesprek over hun leefsituatie en ervaringen in het woonzorgcentrum.

Deze gesprekken brengen mogelijke problemen of verbeterpunten in de werking van het WZC aan het licht. Wanneer men een verbeterpunt heeft afgelijnd, gaan de bewoners samen nadenken over hoe deze verbeteringen vorm te geven. Ook actiepunten die het woonzorgcentrum kan invoeren, worden afgelijnd. Vervolgens volgen de bewoners de implementatie van de voorstellen op tijdens de PAR-bijeenkomsten en bekijken ze waar eventueel bijgestuurd moet worden. Een moderator leidt alle sessies en waakt erover dat de sessies vlot verlopen, maar hij mengt zich bewust niet in de inhoudelijke discussie. Het grote verschil met een klassieke gebruikersraad is dat het hier om een verbeteringsproces gaat. Deze methodiek werd ontwikkeld door Lien Van Malderen, onderzoekster aan de VUB.

Een opvallende getuigenis...

Deze opvallende getuigenis toont aan hoe je als begeleider wonen en leven verschillende petten kan opzetten. De keuze van deze petten of rollen hangt, zoals eerder aangehaald af van diverse factoren (talenten van medewerkers, noden van bewoners, visie en missie van het huis etc.). Via deze rollen kunnen taken duidelijker geëxpliciteerd worden.

"Ik ben begeleider wonen en leven op de wooneenheid voor 30 bewoners met dementie. Ze zijn verdeeld in twee woningen van 15. Daarbij neem ik vooral de rol van mentor, livingbegeleider en activiteitenbegeleider op me. Wanneer er een nieuwe bewoner is, maak ik uitgebreid kennis met de bewoner en de familie (mijn mentorrol). Ik vraag systematisch aan de familie om foto's mee te brengen en moedig hen aan om samen met de bewoner de kamer zo in te richten dat het echt een persoonlijke kamer wordt van deze bewoner. Ik zorg er ook voor dat er van elke bewoner iets persoonlijks in de woonkamer kan staan, meestal een foto, zichtbaar vanuit hun zetel. Ik leg aan het team uit wat de foto voor de bewoner betekent en nodig hen uit om hem samen met hem of haar te bekijken. Dat helpt soms om met de bewoner een gesprek aan te knopen (mijn rol als livingbegeleider).

Met het verhaal van mijn werk met Maurice kan ik duidelijk maken hoe de drie rollen samen spelen. Maurice is vele jaren lang vrijwilliger geweest bij Natuurpunt. Hij heeft ook een massa (vaak oude...) natuurboeken en heeft ze, met zijn familie, snel na zijn verhuis naar ons allemaal ter beschikking gesteld (dankzij de relatie die ik als mentor opbouwde). We hebben nu een bibliotheek in de woonkamer. Maurice haalt soms boeken uit het rek. Hij kan er ondanks zijn dementie nog veel bij vertellen. Dat doet hij ook spontaan. Een van de dames komt dan altijd knus naast hem zitten meekijken ... Ik leg ook regelmatig zelf een boek op de salontafel of geef sommige bewoners er een in handen (rol van livingbegeleider). Van mijn collega ergotherapeute kreeg ik wat tips voor een goede positionering van enkele bewoners bij het bekijken van de boeken. En ik sprak haar aan omtrent de zichtproblemen van een bewoonster die altijd zeer geboeid zit te luisteren als we met de boeken bezig zijn (mijn mentorrol). De ergo zorgde voor een goed hanteerbare loop voor haar en nu kan ze ook op haar eentje in de boeken kijken.

De meest waardevolle boeken zitten bovenaan in het schap. Ik stimuleer familieleden en zorgverleners om deze boeken samen met bewoners in te kijken (mijn rol van livingbegeleider). Soms organiseer ik wat formelere kijkmomenten (als activiteitenbegeleider). Ik nodig bewoners waarvan ik vermoed of weet dat ze er iets aan kunnen hebben uit in groepjes van 3 à 5. Ik heb zo 4 groepjes met wie ik dan een half uurtje natuurboeken bekijk (in totaal duurt deze activiteit voor mij dus een goede 2 uur). Mensen die onderling nog kunnen praten, zet ik samen. Ik probeer zo verbindend te werken. Na de samen-sessie, laat ik hen nog in enkele boeken nakijken en soms blijven ze wat 'napraten'. Bij een ander groepje met drie mensen met nauwelijks nog communicatiemogelijkheden, ga ik in de veranda zitten. Daar staan wat planten en een parkiet. Dat helpt hen om in het thema te komen. Na die activiteit hang ik ook enkele natuurposters uit. Zo blijft het thema nog wat hangen en kunnen we (ikzelf, teamleden, familie, ...) erop terugblikken (livingbegeleider).

Ik betrek Maurice overigens ook uitdrukkelijk in de voorbereiding van groenactiviteiten (mentor en activiteitenbegeleider). Daardoor moet ik zelf haast niets meer opzoeken, want eigenlijk heb ik zelf niet zo'n groene vingers.

Door mijn job te omschrijven in die drie rollen, begrijpen de collega's van het zorgteam en het paramedisch team veel beter wat ik doe en wat ze van me mogen verwachten. Ze zien dat mijn werk in kleine groepjes aansluit bij de bewoners en dat ik in kleine dingen het verschil help te maken. Het helpt hen ook wanneer ze materiaal bij de hand hebben om iets met de bewoners te doen.

Ik heb de indruk dat ze me meer waarderen dan vroeger. Daardoor kan ik stilaan ook meer mijn referentierol omtrent wonen en leven opnemen. Zo nam ik onlangs het initiatief om met het team te bekijken hoe we de woonkamer kunnen herstructureren (nadat ik hier met enkele bewoners over gesproken had...). Door mijn toedoen bekijken we op de bewonersbespreking nu telkens met welke medebewoners de besproken bewoner een beter contact heeft. Daar kunnen we dan bewust mee werken. En ik kreeg het geregeld dat er een wekelijks gemeenschappelijk koffiekraan is. Op donderdag, als er meer personeel in huis is, drinken we samen met de bewoners koffie! Het hele team gaat tussen de bewoners zitten en maakt contact. We hebben al verschillende keren samen gezongen ook...

Op elke wooneenheid is er iemand zoals ik aan de slag. Daarnaast is er een collega die overkoepelend vooral de rollen van cultuurcoach en buurtbetreffer op zich neemt. Hij komt regelmatig eens bij ons ten rade om te horen waar we mee bezig zijn en te overleggen over initiatieven die hij kan nemen. Onlangs zette hij een tentoonstelling op over muziek in de jaren '50. Hij stelde een 'commissie' samen die hem hielp bij de samenstelling van de tentoonstelling. Die commissie bestond uit 3 bewoners van het woonzorgcentrum, 4 bewoners van de assistentiewoningen, een gebruiker van het dagverzorgingscentrum en 3 gebruikers van het dienstencentrum. Het was mooi om zien hoe deze mensen zich gewaardeerd voelden om te kunnen meewerken hieraan. Daarnaast overleggen we vaak met hem over waar we, letterlijk of figuurlijk, tegenaan botsen als we buitenshuis gaan. Hij neemt dat dan mee naar de overlegorganen waar hij dit kan opnemen.

Ons diensthoofd is verbonden met een van de wooneenheden. Zij begrijpt dan ook zeer goed de mogelijkheden en moeilijkheden van mij en mijn collega's. Zij brengt die dingen ter sprake op het diensthoofdenoverleg. Eigenlijk is dat het overlegorgaan bij uitstek waar ze haar referentierol wonen en leven voor het hele huis waarmaakt. De punten omtrent wonen en leven die daar besproken worden, behartigen we mee op onze wooneenheid. Natuurlijk doen we dat samen met het diensthoofd van die wooneenheid.

WOORD OM AF TE SLUITEN

Hopelijk kan je hiermee aan de slag gaan en is dit werkboek zeer inspirerend. Vergeet niet om een bezoekje te brengen aan de website: www.woonleefwijzer.be voor meer inspiratie en informatie! De komende jaren werken we de mogelijke handvaten en inspiratie rond deze verschillende rollen verder uit, vergeet daarom niet om regelmatig een bezoekje te brengen aan de website!

Met dank aan:
Stuurgroep animatie VVSG
Zorgnet-Icuro
Fotografie Vlaamse Ouderenraad vzw

september 2017

Vlaanderen
verbeelding werkt